

İdeolojinin Bedelini Hesap Etmek*

Thomas F. Bertonneau**

Hitler rejiminin ve ölüm kamplarının ifşâ edilmesi dur durak bilmeksizin devam ediyor. Yeni ifşâlar, düzenli biçimde, patırtı gü-rül-tüyle yapılıyor. 1918'de Rusya'da başlayıp dünyanın dört bir köşesine hızla yayılan, çok uzun ömürlü olan ve çok daha fazla sayıda insanı etkileyen Marksist terörle, çağdaş ahlâk anlayışı daha az ilgilenmekte; hatta çağdaş ahlâk tasavvuru bilerek ve isteyerek Marksist terörle yüzleşmekten kaçınmaktadır. Lenin ilk *Gulag*'ı, 1919 gibi erken bir tarihte ve eski bir manastırı kullanarak Solovetsky adalarında kurdu. Çok geçmeden, siyasî tutuklular bu ilk *Gulag*'da işkenceye maruz bırakılmaya ve öldürülmeye başlandı. Leninist, Sta-linist, Maoist ve Khmer Rouge'cu baskı biçimleri, açıkça, solun ideologları için bir skandaldır. Sol ideologlar, bir işçiler cenneti kurma idealine sınıksız bağlı kalmaya devam etmeye ve bunun gerçekleştirilmesi yolunda yapılan tüm kötülükleri mazur görmeye hâlâ isteklidir. *Komünizmin Kara Kitabı*'ni okumanın yaratacağı şok tedavisine en çok ihtiyacı olanlar, bu yüzden, gayretli bir şekilde, bu kitabı ya hiç umursamayacak ya da önemsiz gösterecektir. Nitekim, *The New York*

Times'da ve başka yerlerde yayınlanmış bazı değerlendirme yazılarında bu yapılmıştır. *Kara Kitap*'ı yazan ve Stéphan Courtois'in başını çektiği bilginler takımında yer alanların bizzat kendileri eski komünistlerdir ve solla bağlarını kesmiş değildir. Bu, ortodox solcuları daha da kızdıracaktır. Mamafih, hiç kimsenin yanılmasına izin vermeyelim: Solz-henitsyn'in *The Red Wheel*'i (Kırmızı Tekerlek) ile birlikte Courtois'in *Kara Kitap*'ı 20. yüzyıl sonunun en büyük yayıncılık olayıdır ve 20. yüzyılda dünya üzerinde kendi eşitlikçi cennetlerini yaratmakta kararlı Marksist fa-natikler tarafından yaratılmış perişanlığın net bir fotoğrafını görmek isteyen herkes için okunması zorunlu bir kitaptır.

Öncüller, *Kara Kitap*'ın gelişinin işaretini vermişti. Emin olmak için; George Orwell'in *Homage to Catalonia*'sı (1940) (Catalonia'ya İthaf) ve Arthur Koestler'in *The God that Failed*'i (1950) (Başarısızlığa Uğrayan Tanrı) hemen akla gelir. Seçkin ve saygın bilim adamı Robert Conquest, Sovyet acımasızlığının tarihini 1960'lardan beri titiz şekilde ve belgeli olarak tam bir netlikle yazmaktaydı. Ve elbette Solzhenitsyn'nin şevkli örneği var. Buna rağmen, Courtois'in söylediği gibi, *Kara Kitap* 20. yüzyılda bütün Marksist

** Karşılaştırmalı edebiyat uzmanı-Yazar.

rejimler tarafından kendi vatandaşlarına ve diğer insanlara karşı işlenen suçların hepsinin ilk düzenli kayıdır. Bu kaydı lüzumlu yapan şey ise, “Komünizmin suçlarının hem tarihî hem de ahlâkî bakış açılarından henüz âdil ve makul bir değerlendirmesinin yapılmamış olması” gerçeğidir (Courtois’in “İnanılması güç bir şekilde” diye eklediği gibi.). *Kara Kitap*, bu nedenle, “Komünist yönetimlerin dünyanın hem merkezî yerlerindeki hem de en uzak bölgelerindeki suçlarının boyutları üzerinde odaklanarak Komünizmi inceleyen ilk girişimlerden biri”dir.

Bu suçları rasyonelleştirmek isteyen bazı kimselerin komünist teori ile onun uygulaması arasındaki sözde ayırım hakkında söz etmekten hoşlanmalarına rağmen, “muazzam çaplı bir baskı uygulayan, devlet destekli bir terör dönemi yaratan, komünizmin ta kendisiydi.” Ve bu sadece Rusya’da olmadı. Courtois suçun, “komünist sistemin varolduğu her yerdeki özelliği olduğunu” söylemektedir. Ancak, katliamlar uzunca bir süre, toplum için hayırhah düşüncelere sahip olanlar tarafından inkâr edilmiştir. Sol tarafından işlenen suçlardan söz edilmesi siyasî olarak doğru değildir (politically incorrect). İnsanın içini karartan deliller toplamanın ardındaki bir diğer güdü, “kurbanlarının hafızalarını bile silmeye çalışan korkunç bir makinanın masum ve dürüst kurbanlarından” bahsetme “ahlakî zorunluluğu”nu yerine getirmektir. *Kara Kitap*, editörün, çağdaş Fransız hukukuna atf yaparak, soykırımı dahil insanlığa karşı işlenmiş suçlar adını verdiği şeylerden ülke ülke bahsederek bu doğrultuda bir adım atmaktadır.

Nikolas Werth, *Kara Kitap*’ın oldukça uzun Birinci Bölüm’ünü yazmıştır. “Kendi İnsanlarına Karşı Bir Devlet: Sovyetler Birliği’nde Şiddet, Baskı ve Terör” isimli bu bölüm Sovyet suçlarının bir kayıdır. Nikolas efsaneleri ortadan kaldırmakla iş

başlamıştır. Lenin ve Bolşevikler Rusya’da halk desteğiyle iktidara gelmediler; aksine, iktidar yollarını cinayetle açtılar ve zayıf, ama meşru bir hükümeti bir hükümet darbesiyle (*coup d’état*) alaşağı ettiler. Lenin Rus ordusundaki çöküşten yararlandı ve Alman generallerin desteğiyle hareket etti. Bu generaller, onun özel bir tren içerisinde Petrograd’a dönüştürüldüğü ayarlamıştı. Werth’in yoğun bir şekilde alıntılanmış darbenin (*coup*) dili kendi karakterini ortaya koymakta ve ardından ne geleceğinin işaretini vermektedir.

Bolşeviklerin iktidara gelmesiyle, önceki hükümetin ve muhalefet partilerinin bütün üyeleri aniden “şüpheli” ve “halk düşmanı” oldular ve hapsedilme, sorgulanma ve idama maruz kaldılar. “Burjuva” olarak kategorize edilebilecek herkes aynı şeyi yaşadı. Lenin’in talimatları altında Cheka’yı organize eden Dzerzhinsky şunu deklare etti: “Adâlet diye bir meselemiz yok.” Sadece iktidar önemliydi. Toprak sahibi çiftçilerin devrim yönetimine karşı direnişlerine cevaben, herhangi bir dikkatli itaatsizin “acımaksızın ezilmesini” Lenin’in bizzat kendisi emredecekti. Zinoviev soğukkanlılıkla şu muhakemeyi geliştirdi: “Düşmanlarımızdan kurtulmak için kendi sosyalist terörümüzü yaratmak zorunda kalacağız.” Werth, iç savaş sırasında en önemli eylemin “iç cephe”de gerçekleştiğini yazar. 1918 ile 1922’deki Wrangel yenilgisi arasında Cheka ve diğer parti organları, muhaliflerin ceza niyetiyle topyekün ortadan kaldırılmalarıyla meşgul oldu. Werth bu konuda sayısal veri sağlar: Kharkiv’de (1919), 2000-3000 idam; Rostov-on-Don’da (1920), 1000; Odessa’da (1921), 1500-3000. Ve sonsuz bir şekilde bu böyle devam eder. İsyân bölgesi olarak adlandırılan Tambov’da, General Tukhachevsky, bir orman içerisinde gizlenen “haydutlar”a karşı zehirli gaz kullandı. Werth’in titiz dökümantasyonu,

Dan-te'nin *Inferno*'suna benzer modern bir girişimle başlar.

Takviye edilmiş rejim bu tür *ad hoc* muameleleri askıya almadı, müesseseleştirdi. Dzerzhinsky'nin Cheka'sı GPU oldu. (Bu, sonra NKVD'ye ve daha sonra da KGB'ye dönüştü.) Stalin yönetimi altında, bu müesseseye Lenin'in kırsal kesimdeki toprak sahibi çiftçilere yönelik şiddetli zulümünü tekrarladı ve tutukluların aslında ölümüne çalıştırıldığı zorlama işçi kampları sistemi gelişmeye başladı. Ukrayna'daki (1932-33) ve Rusya'nın yakın bölgelerindeki planlı kıtlık "neredeyse 6 milyon" insanın ölümüne neden oldu. Buna ilave olarak 700.000 kişiyi yok eden Büyük Terör'ün (1936-38) kitlesel tutuklamaları ve parti tasfiyeleri kıtlığın hemen ardından geldi. Werth "şiddet döngüsü"nü "S.S.C.B'de sıradan bir durum olduğunu" ve gerçekten, o ulusun "sosyal tarihinin kalbinde yattığını" ifade eder: "Sovyet tarihinin ilk 35 yılının kısa ve genel bir tasviri, toplumun siyasî olarak kontrol edilmesinin bir aracı olarak aşırı şiddetin sürekliliğini gösterir."

Courtois ve ortak-yazar Jean-Louis Panné, Lenin'in, bu şiddeti Beyazları yenmeden önce sahnelemeye başladığını *Kara Kitap*'ın "Komintern Eylemde" adlı İkinci Bölüm'ünde ispat ederler. Lenin, "sömürücülerin, kapitalistlerin, büyük toprak sahiplerinin ve onların uşaklarının direnişini kırmak amacıyla katı, amansız ve kararlı şiddet" kullanması için Macar Sovyet lideri Béla Kun'u teşvik etti. Bu 1919'daydı. Macaristan'daki Sovyet başarısızlığından sonra, Kun Moskova'ya sığındı; 1921'e gelindiğinde, Komintern'in bir memuru olarak, Saxony'deki bir işçi ayaklanmasını kışkırtma girişiminde bulunan ajanlardan sorumluydu. Bu tarzda diğer bir girişim iki yıl sonra gerçekleşti. 1918 ve 1920 arasında S.S.C.B. Estonya üzerinde doğrudan Kızıl Ordu işga-

lini de içeren büyük bir baskı uyguladı. Estonyalılar işgalcileri yendi. Buna rağmen Sovyetler "ele geçirdikleri bölgelerde çoktan birkaç katliam gerçekleştirmişlerdi."

Courtois ve Panné, S.S.C.B.'nin 1920'ler Çin'ine, 1930'lar İspanya'sına ve daha az bilinen, 1930'lar ve 1940'lar Fransa'sına doğrudan müdahalelerini detaylı bir şekilde gösterir. Louis Aragon ve Maurice Thorez (her ikisi de itici karakterlerdir) gibi Fransız Komünistler büyük bir hevesle Moskova ile işbirliği yaptılar ve ölümcül kargaşayı kolaylaştırdılar. Meselâ, Stalin'in "Troçkistler"i arayıp yakalamasında işbirliği yaptılar ve kurbanları "bir Bessarabian (=Güney Rusyalı)Yahudi" ya da "bir yabancı Yahudi" diye ihbar ederek "Troçkizm"le Yahudiliğin eşdeğer olduğunu düşündüler. Bahsi geçen ihbarlar, Gestapo insanları güzel Fransa'dan (*la belle France*) Dachau'ya sınırdışı etmekle meşgulken Alman hâkimiyeti sırasındaydı. Troçki'nin kendisi 1940'da Meksika'da kurban düştü. Whittaker Chambers'ın *Witness* (Tanık) eserinin okuyucuları yazarın NKVD'nin bu zaman süresinde Birleşik Devletler'de cinayetlere varan suçlar işlediğine dâir mâkul iddialarını hatırlayacaktır.

Polonya acı çekti. Sovyet cellatları Polonya Ordusu'ndan yakalanan 4000 kadar subayı, entellektüel ve siyasî şahsiyetlerle birlikte 1940 yılında Katyn Wood'da öldürdü. *Kara Kitap* yazarı Andrzej Paczkowsky, "Diğer Avrupa: Komünizmin Kurbanı" isimli Üçüncü Bölüm'de, savaş sonrası Polonya tarihinin seçici baskı tarafından izlenen yaygın kitle terörü dönemi olarak tasvir edilebileceğinden söz eder. Yunanistan acı çekti. Balkan devletleri acı çekti.

Kara Kitap'ın Jean-Louis Margolin ve Pierre Rigoulot tarafından yazılan Dördüncü Bölüm'ü "Asya'da Komünizm:Yeniden Eğitim ve Katliam Arasında" konusunu işler.

Siz bu sayfaları Lenin'in acımasızlık temasının değişik bir biçimi olarak isimlendirin. 1927-31 yıllarında, "Çin Sovyetlerince uygulanan terörün" Stalinist Büyük Terör'den "daha önce meydana geldiğini" öğreniyoruz; yaklaşık 200.000 insanın ölümüne neden olmuş bir tasfiyedir bu. Çin'in 1949 yılından başlayarak kırsal kesimlerdeki tarımı kolektifleştirmesi, S.S.C.B.'deki gibi, kaba kuvvetle ve milyonları öldüren kaçınılmaz kılınmış planlı kıtlığın zorlaması altında gerçekleşti-rildi. Daha büyük bir kasıtlı açlık İleriye Doğru Büyük Sıçrama (Great Leap Forward) (1959-61) ile birlikte açığa çıktı. Margolin ölü sayısını 20 ila 45 milyon arasında tahmin eder. Mao kendi *laogai* sisteminde *gulag*ları kopyaladı. Bu sistem bugün Çin ekonomisine köle işçiler sağlar. Rigoulot da, Stalin'in yardımıyla, Kim II Sung'ca Kuzey Kore'de sebep olunan kanlı kargaşayı belgelerle sunar. Burada, S.S.C.B tarihinin işareti olan şiddet döngülerini küçük ölçekte görürüz. Galip bir Parti rakiplerini katleder, sonra kendine döner ve kendi içindeki "Troçkist" kimseleri katleder. Daha sonra tekrar dışarıya döner ve insanlara terörist kontrolün en yüksek derecelerini dayatır. Ayrıca, kendilerini kızdıran ve eleştiren yabancılara suikast yapmak için yurtdışına ajanlar gönderir. 1987'nin sonlarında, bir Kuzey Kore casusu, (Güney) Korean Air Lines'a (Kore Hava Yolları) ait bir jete bomba yerleştirdi ve onu havada patlattı, 115 kişi öldü.

Komünizmin suçları acımaksızın Arnavutluk'da, Yugoslavya'da, Laos'da, Kamboçya'da, Etiyopya'da, Mozambik'de, Küba'da, Nikaragua'da, Afganistan'da devam ettiği için, birkaç yüz sayfadan sonra, okuyucu ibrenin bu konulara takılıp kaldığını düşünürse mazur görülmesi gerekir.

Kara Kitap'ın dökümantasyonunun kaynağı mükemmeldir: Sovyet bürokrasi meka-

nizmasının inanılmaz şiddetinin yine kendisi tarafından tutulmuş titiz kayıtları. Şayet, Asya Komünizminin kitaptaki tasvirleri benzer bir kendini ele veren kanıttan yoksunsa, yine de onlarla ilgili yazılar gerçekçi ve iyi desteklenmiş bir temele sahiptir ve bunların yan-lışlanamaz olduğu görülmektedir. Courtois'in basitçe "Neden?" başlıklı "Son Söz"ü (Epi-logue), Giriş (Introduction) kısmında çoktan sormuş olduğu Komünist teori ve pratik arasındaki bağ sorusuna geri döner. Burada bizler, (örneğin) Marx'ın şahsen kendi devrim düşüncesinin merkezine şiddeti yerleştir-medığı iddiasındaki birkaç tuhaf tartışmayla karşılaşırız. Fakat *The Communist Manifesto* (Komünist Manifesto) burjuva sınıfının yok-edilmesi için açık bir çağrı değilse nedir? Bu-nunla birlikte, kendi hayatında Komünist ha-reketin lideri olarak Marx'ın çalışma tarzı, ideolojik saflığa yönelik o tutkuyu ve açıkça doktrinsel farklılığa karşı o hoşgörüsüzlüğü- Courtois bunu, Lenin'in kişiliğinin lüzumlu bir parçası olarak tanımlar- bütün çıplaklığıyla gösterir. Marx ve Lenin arasındaki fark, Marx'ın hiçbir zaman kayda değer bir iktidar pozisyonunda bulunamamış olmasıydı. Lenin bulundu ve Marx'ın sınıf savaşına dayanan devrim teorisini hemen uygulamaya koyuldu. "Marksist dünya görüşünün mutlak doğruluğuna inanmış olarak", der Courtois, "Bolşevikler teorilerinin tahayyülüne göre toplumu yeniden şekillendirmeyi deneyerek ve teoride deliklerin açıldığını gösteren kişileri susturarak politikalarının her günkü parçasında terör uyguladılar."

Courtois, önceki sayfalarda ele alınan ve *Intercollegiate Review* okuyucularının âşinası olduğu analitik konulara geri döner. Komünizm siyasî mesihçiliğin bir biçimidir; kökeninde reel dünyayı hor görme vardır; devrim, eskinin yerine geçen ve her parçası çok önemli görülen teoriye uyan bir dünya ya-

ratmayı amaçlar; rakipler önce düşmanlar ve sonunda da suçlular olur; bu onların yok edilmesini makulleştiren bir kategoridir. Martin Malia, bir kez, Komünist zihniyette terimlerin nesnelere önceliğine işaret etti. Courtois de bunu yapar: “Dilin manipülasyonu, bilhassa kelimeleri temsil ettikleri varsayılan gerçekle bağını koparmak, Leniniz-min çok önemli karakteristiklerinden biriydi.” Bu bakımdan, Batılı entellektüellerin yapı çözücülüğünün (deconstruction) epistemolojisi hakkındaki heyecanlarını sınıf savaşının ırk terimleriyle yeniden yazılması olarak düşünmek mazur görülebilir. Birileri, dilin gerçekle bağını koparır; diğerleri dünyayı zalimlere ve mazumlara böler ve ilkinde durmaksızın çamur

atar. İnsanın dünyayı inkâr ve nâhoş öfke ikiz yetenekleri asla yok olmaz. Dostoyevsky’nin *The Devils*’da (Şeytanlar) ve Conrad’ın *Under Western Eyes*’da (Batılı Gözler Altında) olması muhtemel gördüğü şey, trajik bir şekilde geldi geçti. *Kara Kitap* bu yazar-kâhinler akılda tutularak okunmalı. Onun kasvetli sayfalarında, bütün yüzünü daha henüz göstermiş olan, aramızdaki bir kötülükle yüzleşiriz.

* “Counting the Costs of Ideology”, *The Intercollegiate Review*, Fall/Spring, 2000-2001

Çeviren: Zafer Yılmaz

Türkiye’nin Dönüşümü ve Amerikan Politikası

Morton Abramowitz

“Morton Abramowitz ve diğer katkıda bulunanlar, büyük bir değişim gerçekleştirmeye çalışan bir ülke hakkında ustalıkla yazılmış, bilgi dolu ve yetkin bir kitap ortaya çıkardılar. Kitapta, Türkiye’nin iç ve dış dünyası ile Türk-Amerikan ilişkilerinin değişik boyutları büyük bir vukuf ve maharetle anlatılmış, Abramowitz, bu ülkeyi en iyi yorumlayan uzmanlardan bazılarını bir araya getirmiş. Yorumları dengeli, hükümleri isabetli bir kitap.”

Profesör Fouad Ajami

The Johns Hopkins School of Advanced International Studies

“Türkiye hak ettiği ilgiyi ender olarak gören *eksen* ülkelerden biri. *Türkiye’nin Değişimi ve Amerikan Politikası*, bu alandaki ihtiyacı büyük ölçüde karşılamaktadır. Amerikalı ve Türk uzmanlar bir araya gelerek, Türkiye’nin nereden gelip, bugüne dek ne kadar yol katettiğini ve gitmesi gereken daha ne kadar yol olduğunu ele almayı ihmal etmeyen bir eser ürettiler. Kitap, Türkiye’nin iç sorunlarını ele alırken sempatik olmayı ve aynı zamanda bu konular hakkında sağlam hükümler verebilmeyi becermiştir. Amerika’nın Türkiye ile kurduğu karmaşık bağları değerlendirirken de aynı biçimde titiz ve dürüsttür.”

Richard N Haass

The Brookings Institution, Dış Politika Çalışmaları Direktörü ve Başkan Yardımcısı

LiBeRtE

kitaplığınızda özgürlüğe yer açın...

Gidemeyenlerin Ülkesi

Gülay Göktürk

En fazla dikkat ettiğim şey, kendi kendimi sansür etmemekti. Düşünce özgürlüğünü de kapsadığına inandığımdan, "sağlamcı" bir yol izlemek yerine sık sık risk aldım; genel kabul görmese de bana doğru gelenleri yazmaktan geri durmadım. Eğer yanlışa, zaten zaman içinde elenip gider, kimseye bir zarar vermezdi. Ama doğrusu? İçimde saklamam yazık olmaz mıydı?

Özel Hayatlar

Gülay Göktürk

Nasıl yönetileceğimizi tartışmaktan, nasıl yaşayacağımıza kafa yoramıyoruz.

Özel hayatlarda yaşanacak bir "glasnost"un, politik sistemlerde yaşanacak glasnosttan çok daha büyük bir devrim olacağını göremiyoruz.

Ama hâlâ geç kalmış sayılmayız. Şimdi eskisinden farklı olarak, hem biz kadınlar kamusal alanda eskisi gibi çaylak değiliz ve orada biriktirdiğimiz tecrübeleri özel hayatlarımıza aktarma olanağımız varken hem de artık kamusal alanda başarı peşinde koşmaktan tıknefes olmuş erkekler ruhen "eve dönüş" sürecine giriyor; özel hayatı yeniden keşfedip, tarihi ihmalinin acısını çıkarırcasına özel ilişkilere eğiliyor.

liberal düşünce

LiBeRtE

kitaplığınızda özgürlüğe yer açın...